

Hraniční kámen na hranici Krásensko – Kulířov – Rozstání

MATOUŠ JIRÁK, 2012

Na trojmezí obcí Krásensko (okr. Vyškov), Kulířov (okr. Blansko) a Rozstání (okr. Prostějov) stával trojboký hraniční kámen, lidově nazývaný „troják“. Pokusme se na základě zmínek v historických pramenech z první poloviny 19. století zpětně zrekonstruovat možnou podobu tohoto kamene.

V kapitole 1 jsou uvedeny citace z dobových popisů hranic. Citace jsou v němčině a je doplněn jejich volný překlad do češtiny. Dále jsou doplněny výřezy indikačních skic uvedených tří obcí.

V kapitole 2 jsou popsáni vlastníci příslušných panství v době vzniku kamene. Jsou zde uvedeny jejich erby a význam iniciál, které byly dle pramenů vyryty na jednotlivých stranách kamene. Na závěr jsou popsány dva možné způsoby rekonstrukce původní podoby kamene. První je jednodušší, místo erbů jsou na kameni vytesány jen štítky s písmeny. Druhé provedení je náročnější, neboť předpokládá vytesání erbů jednotlivých šlechtických vlastníků.

1. Zmínky o hraničním kameni v historických pramenech

1.1 Popis hranic obce Krásensko z roku 1825.

Citovaný popis se týká hraničního kamene na trojmezí obcí Krásensko, Kulířov a Rozstání.

Německý originál:

„Die Gränze beginnt bey einem an den Krasensker obrigkeitlichen Wald, und Ackerspitze des Franz Jamžik Nro 91 von Rostein, in Mitte eines Wasenraines befindlichen dreyekigen Gränzstein, welcher

- gegen Krasensker obrigkeitlichen Wald gezeichnet mit **Kron** und **Wappenschild**, dann unter denselben mit **172** welches schon ziemlich verwittert ist,
- dann gegen die Rosteiner Felder mit den Buchstaben **F.V.L.** dann unter denselben mit **1729**,
- endlich auf der Seite gegen Kulirzow mit einer **Krone** und **Wappenschild**, dann unter demselben mit **172** gezeichnet ist,

und die dreyfache Gränze zwischen den Steuergemeinde Krásensko, Kuliržow und Rostein letztere ollmützer Kreises bildet.“

Volný český překlad:

„Hranice začíná u trojbokého hraničního kamene, který se nachází uprostřed travnaté meze u krásenského panského lesa a špice pole Františka Jamžika č. 91 z Rozstání.

- Na straně ke krásenskému panskému lesu je kámen označen **korunou a erbem**, pod nímž je již značně zvětralé číslo **172**.
- Dále na straně k polím v katastru Rozstání je označen písmeny **F.V.L.**, pod nimiž je vrocení **1729**.
- Konečně na straně ke Kulířovu je kámen označen **korunou a erbem**, pod nimiž je číslo **172**.

Tento kámen tvoří trojmezí obcí Krásensko, Kulířov a Rozstání (posledně jmenovaná obec je v Olomouckém kraji).“

1.2. Popis hranic obce Krásensko z roku 1827

Citovaný popis zachycuje hranici mezi Krásenskem a Rozstáním, která přichází k trojmezí Krásensko, Rozstání, Kulířov.

Německý originál:

„Von hier wendet sich unter einen Winkel v. 65° links und geht an dem Waldsaume 146,9 Kfr zu dem dreyfachen mit der J.Z. **1749** bezeichneten Grenzstein, allwo Rostein aufhört und Kuliržow anfängt.

Volný český překlad:

„Odsud se hranice obrací pod úhlem 65° doleva a jde po okraji lesa 146,9 sáhů k trojbokému hraničnímu kameni, označenému letopočtem **1749**, u kterého hranice s Rozstáním končí a začíná hranice s Kulířovem.“

1.3. Popis hranic obce Kulířov z roku 1825

Citovaný popis zachycuje hranici mezi Kulířovem a Krásenskem, která postupně přichází k trojmezí Krásensko, Rozstání, Kulířov.

Německý originál:

„... zieht rechts steil bergauf zwischen der links gelegenen Kulirřower Gemeind-Wiese und Gemeind-Acker der rechts gelegenen Wischauer obrigt. Wald Hajek bis zu den obere Weg der von Kulirřow nach Studnitz führt und an welchen ein Leberhaufen steht 642 Schritt von hier stark rechts auf der Mitte des genannten Weges bis zu einen behauenen mit der Innschrift **Wischau** versehenen Stein 57 Schritt – von da ganz links zwischen der Kulirřower Gemeinde Äckern und an den Saum des rechts gelegenen obrigt. Wald Hajek –

bis zu dessen Eck – zu einen Leberhaufen 465 Schritt, dann stark rechts zwischen vorigen Besitzern – zu einen dreyseitigen Stein –

- gezeichnet gegen Wischau mit **Krone** und **Wappen-Schild**, dann unter daselben mit **172**, welches schon ziemlich verwittert und unlesbar ist,
- gegen Rostein mit **F:V:L**,
- gegen Kuliřow mit einer **Krone** und **Wappen 172?** – 219 Schritt,

welcher die dreyfache Gränze von der Steuergemeinde Kuliřow, Krasensko und Rostein bildet und bey welchen die Steuer-Gemeinde Krasensko zu gränzen aufhört – und Rostein beginnt.“

Volný český překlad:

„... Hranice se táhne doprava strmě do kopce mezi kulířovskou obecní loukou a obecním polem ležícím vlevo a vpravo ležícím vyškovským panským lesem Hájek až k horní cestě z Kulířova do Studnic, u které stojí hraniční hromada – 642 kroků. Odsud silně doprava středem uvedené cesty až k tesanému kameni opatřenému nápisem **Wischau** ... 57 kroků. Odtud zcela doleva mezi kulířovskými obecními poli a okrajem vpravo ležícího panského lesa Hájek, až k jeho rohu, k hraniční hromadě ... 465 kroků. Potom silně doprava mezi jmenovanými majetky – k trojbokému kameni – označenému

- na vyškovské straně **korunkou** a **erbem**, pod nimiž je napsáno **172**, což je již značně zvětralé a nečitelné,
- na straně Rozstání **F:V:L**.
- na straně Kulířova **korunkou** a **erbem 172?**

– 219 kroků. Tento kámen tvoří trojnásobnou hranici obcí Kulířov, Krásensko a Rozstání. Zde končí hranice s obcí Krásensko a začíná hranice s Rozstáním.“

1.4. Definitivní popis hranic obce Kulířov z roku 1826

Citovaný popis zachycuje hranici mezi Kulířovem a Krásenskem, která postupně přichází k trojmezí Krásensko, Rozstání, Kulířov.

Německý originál:

„... Von diesen Stein gehet die Gränze noch immer neben den Kuliřower Gemeinde Gründen fort durchschneidet den Waldweg und erreicht bey 191,0 Klafter einen Leberhaufen der bey einem Wege steht. Von diesen Leberhaufen ziehet sich die Gränze rechts erreicht bey 37,5 Klafter das Aker des Kuliřower Kořil Joseph gehet neben diesen seinen Aker fort wo sie bey 56,4 Klafter den dreyfachen Stein wo die drey Gemeinden Kuliřow, Krasensko und Rostein Olmützer Kreißes zusammenstoßen, Krasensko zu grenzen aufhört, und Rostein beginnt.“

Volný český překlad:

„... Od tohoto kamene pokračuje hranice stále ještě vedle kulířovských obecních pozemků, přetíná lesní cestu a přichází po 191,0 sáhu k hraniční hromadě, která stojí u cesty. Od této hraniční hromady se hranice táhne doprava, po 37,5 sáhu přichází k poli Josefa Kořila z Kulířova, pokračuje podle tohoto pole, kde přijde po 56,4 sáhu k trojbokému kameni, kde se střetávají hranice tří obcí: Kulířov, Krásensko a Rozstání v olomouckém kraji. Zde končí hranice s Krásenskem a začíná s Rozstáním.“

1.5. Popis hranic obce Rozstání z roku 1825 (?)

Citovaný popis zachycuje hranici mezi Rozstáním a Kulířovem, která přichází k trojmezí Rozstání, Kulířov, Krásensko.

Německý originál:

„... fortgehend, zwischen den Ackern des Kulirzower Joseph Korzil und des Rosteiner Johann Woracz zu einem unweit des Krasensker Waldes befindlichen dreieckigen Hauptstein bezeichnet mit **F-v:L-1729-172?-219**. dann **172**. nebst **Krone** und **Wappen**.

Hier stossen die drey Gemeinden Rostein, Kulierzow, und Krasensko, zusammen, Kulierzow endet, und es folgt der Grenzzug mit Krasensko.“

Volný český překlad:

„... hranice pokračuje mezi poli Josefa Kořila z Kulířova a Jana Woráče z Rozstání k trojbokému hlavnímu kameni, který se nachází nedaleko krásenského lesa. Tento kámen je označen **F-v:L-1729-172?-219**., dále **172**. s **korunou** a **erbem**.

Zde se střetávají tři obce Rozstání, Kulířov a Krásensko, hranice s Kulířovem končí, a začíná hranice s Krásenskem.

1.6. Definitivní popis hranic obce Rozstání z roku 1835

Citovaný popis zachycuje hranici mezi Rozstáním a Kulířovem, která přichází k trojmezí Rozstání, Kulířov, Krásensko.

Německý originál:

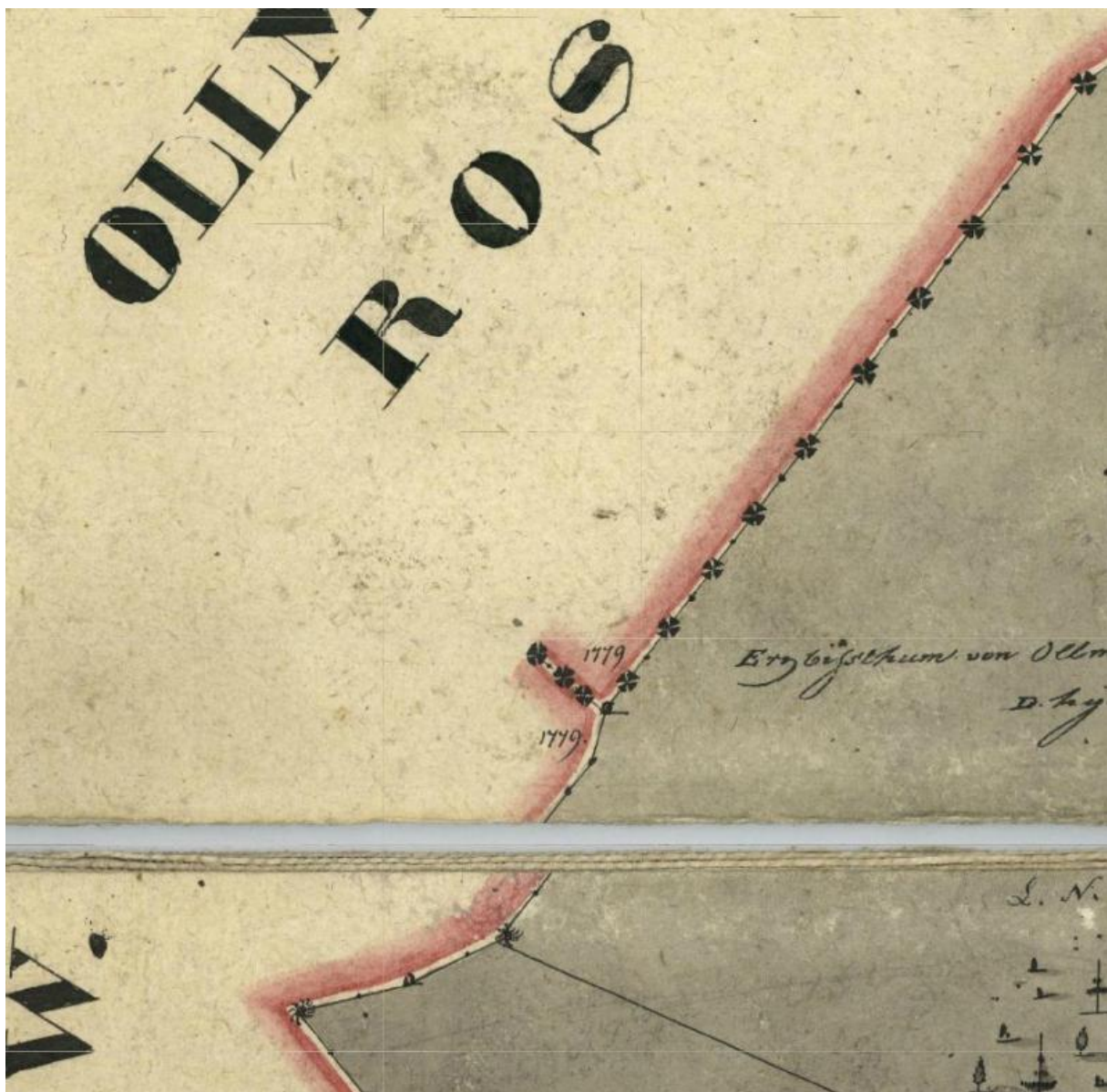
„... zieht in südöstlicher Richtung in der Mitte des Weges 452 1/2 Klfr weit fort, woselbst der Weg aufhört, und die Gränze in die Mitte eines schmalen Wasenraines tritt, und sofort nach zurückgelegten 67 Klfr einen behauenen mit **J.J.A.F.v.L. 1729 - W.C.D.S.E.P.O.L.** bezeichneten Hauptstein erreicht, woselbst die Gemeinden Krasensko, Kulirzow und Rostein zusammenstossen, Kulirzow endet, und Krasensko Brüner Kreises beginnt.“

Volný český překlad:

„... hranice se táhne jihovýchodním směrem středem cesty 452 ½ sáhu daleko, kde cesta končí, a hranice vstupuje doprostřed úzké travnaté meze, a hned po vzdálenosti 67 sáhů přichází k hlavnímu kameni, označenému písmeny **J.J.A.F.v.L. 1729 - W.C.D.S.E.P.O.L.** Zde se střetávají tři obce, Krásensko, Kulířov a Rozstání, končí hranice s Kulířovem, a začíná hranice s Krásenskem v Brněnském kraji.“

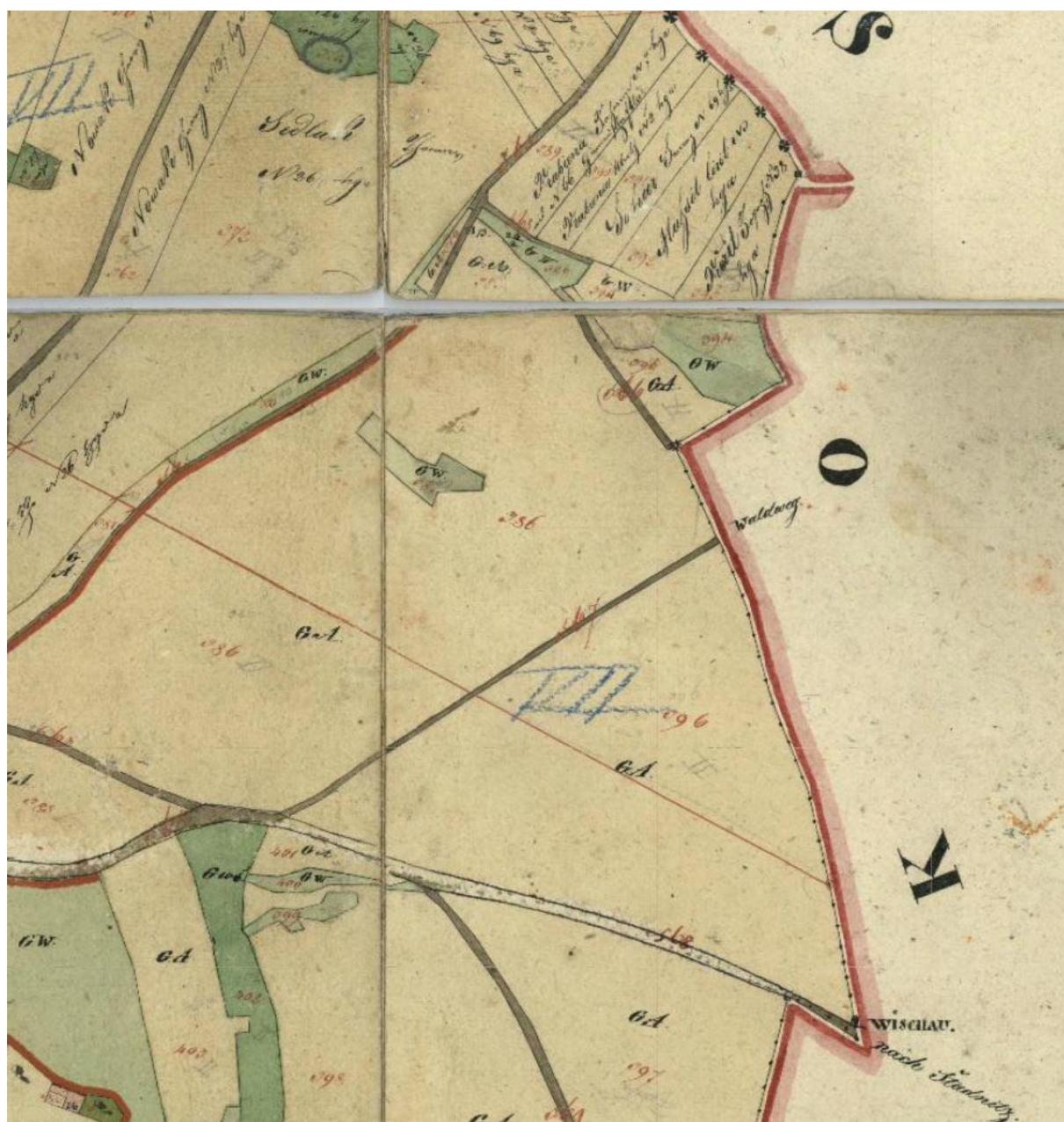
1.7. Indikační skica obce Krásensko z roku 1826

Na indikační skice obce Krásensko je kámen uveden neúplně, jen s nápísem **1779**, přičemž tento letopočet je téměř jistě chybný.

1.8. Indikační skica obce Kulířov z roku 1826

Na indikační skice obce Kulířov není tento hraniční kámen vůbec zakreslen.

1.9. Indikační skica obce Rozstání z roku 1834

Na indikační skice obce Rozstání je kámen zakreslen s nápisem:

**J.J.
F.v.L.
1729
W.C.D.S.E.P.O.L.**

2. Pokus o rekonstrukci původní podoby hraničního kamene

2.1. Datování kamene

Kámen byl již v době vzniku popisů hranic a indikačních skic poškozen zvětráváním. Zde lze hledat příčinu uvádění rozdílných letopočtů v různých pramenech (setkáme se s roky 1729, 1749 a 1779). Správný letopočet je nepochybně 1729. Jednak je toto vročení uváděno ve spolehlivějších starších a podrobnějších popisech, jednak pro rok 1729 existuje ztotožnění vyrytých zkratk se jmény majitelů příslušných panství, jak uvidíme v následujícím odstavci.

2.2. Majitelé obcí a příslušných panství

2.2.1. Krásensko – panství Vyškov

Panství vyškovské náleželo biskupství (později arcibiskupství) olomouckému. V letech 1711–38 byl olomouckým biskupem hrabě Wolfgang Hannibal von Schrattenbach, který byl současně i kardinálem.

2.2.2. Kulířov – panství Rájec

Panství rájecké náleželo Rogendorfům. V letech 1701–1738 byl majitelem Karel Ludvík hrabě z Rogendorfu.

2.2.3. Rozstání – panství Plumlov

Rozstání bylo součástí panství Plumlov, které bylo v držení Liechtensteinů. Vlastníkem v letech 1721–32 byl Josef Jan Adam z Liechtensteinu.

2.3. Předpokládaný vzhled jednotlivých stran kamene

Všechny dobové popisy hranic se shodují v konstatování, že kámen byl trojboký. Měl tedy tři strany, odpovídající jednotlivým panstvím.

2.3.1. Krásensko - panství Vyškov

Dle slovních popisů hranic byl kámen na krásenské straně opatřen korunkou a erbem a číslem 172, které nepochybně představovalo zbytek vročení 1729.

Na indikační skice obce Rozstání i v popisu jejích hranic jsou navíc zapsána také písmena, která (dle srovnání s některými jinými hraničními kameny panství Vyškov) náležela panství Vyškov. Jedná se o písmena W.C.D.S.E.P.O.L., která mají následující latinský význam (srovnej s mincí olomouckého biskupa výše):

W.C.D.S. = Wolfgang Cardinal de Schrattebbach

E.P.O.L. = Episcopus Olomucensis

– tj. „Wolfgang kardinál ze Schrattebbachu, biskup olomoucký“.

Vyobrazení koruny na straně kamene, která náležela biskupství, je poněkud neobvyklé. Symbolem biskupa byly spíše atributy církevní (např. mitra). Přesto zde mohla být znázorněna koruna – podobná koruně na rubu biskupské mince.

O podobě erbu nevíme nic bližšího. Existují dvě možnosti. Buď byl v kameni ztvárněn celý složitý erb, jak jej vidíme v oválu na rubu biskupské mince, anebo byl vytesán jen erbovní štít, do kterého byly pouze vepsány iniciály vlastníka.

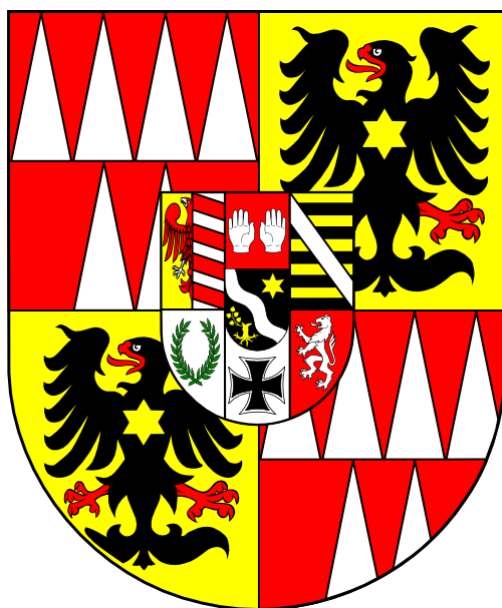
Jedna z možných podob této strany je znázorněna na obrázku:

Ukázka koruny dle mince hraběte a kardinála Wolfganga Schrattenbacha:

Erb kardinála Wolfganga Schrattenbacha – zdroj:
http://it.wikipedia.org/wiki/File:COA_cardinal_AT_Schrattenbach_Wolfgang_Hannibal.png

2.3.2. Kulířov – panství Rájec

Slovní popisy uvádějí, že na straně Kulířova byla na kameni koruna a erb a číslo 172, které bylo bezesporu pozůstatkem letopočtu 1729.

Žádný popis písmen na kulířovské straně není k dispozici, zřejmě byla poškozena erozí již ve 20. letech 19. století.

Erb mohl být ztvárněn buď jako znázornění rodového znaku Rogendorfů, anebo jen jako štítek s iniciálami majitele. V případě druhé varianty mohl být rovněž letopočet vepsán do štítku. Iniciály majitele Karla Ludvíka z Rogendorfu mohly být buď KLGZR, nebo CLGZR – je třeba zjistit ve vhodných dobových pramenech.

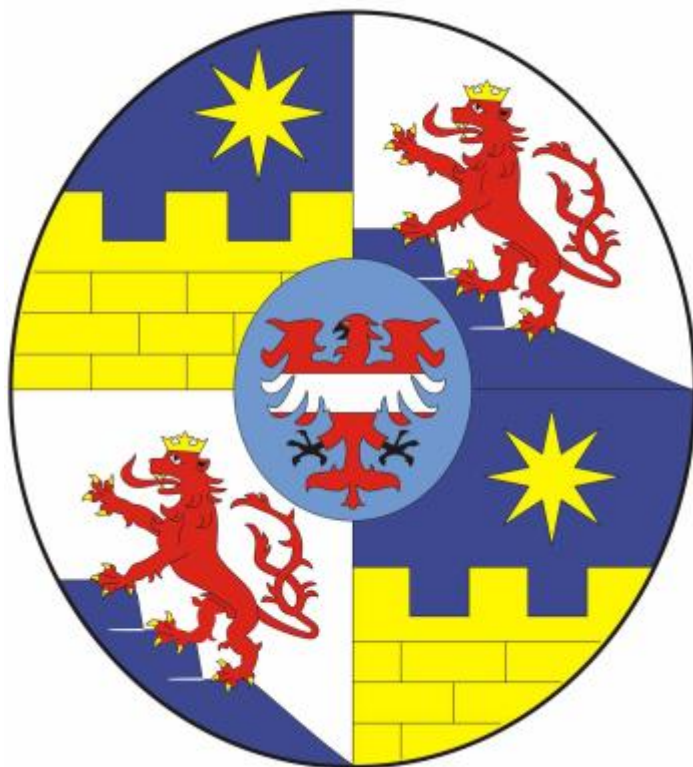
Jedna z možných podob této strany kamene je na obrázku:

Ukázka erbovního štítku s písmeny na jiném hraničním kameni z hranic panství Rogendorfů (tento štítek se ovšem týká jiného představitele rodu Rogendorfů):

Erb Rogendorfu – zdroj: webové stránky Josefa Plcha, viz <http://plch.info/upload/Texty-jine/Sloup-vystava-popis-2b.pdf>

2.3.3. Rozstání – panství Plumlov

Podle popisů hranic byla na této straně kamene písmena F.V.L. a vročení 1729. Na indikační skice Rozstání jsou uvedena písmena J.J.F.v.L.

Vzhledem ke stáří kamene je krajně nepravděpodobné, že by obsahoval jen zkratku FVL, protože liechtensteinské hraničníky v 18. století obsahovaly ve všech známých případech plné iniciály majitelů. V našem případě tedy I.I.A.F.V.L. s tímto významem:

I.I.A = Iosef Johann Adam

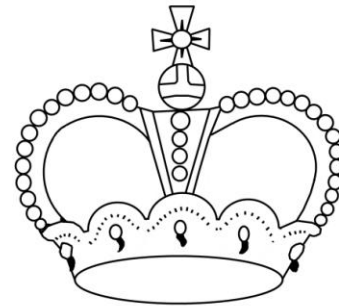
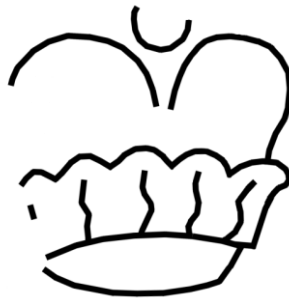
F.V.L = Fürst Von Liechtenstein

Můžeme dále předpokládat, že i na této straně kamene byla korunka a erb nebo štít, neboť si nelze představit, že na straně neobyčejně významných a majetných knížat Liechtensteinů by jejich knížecí koruna znázorněna nebyla, zatímco ostatní šlechtičtí majitelé sousedních panství by na zbývajících stranách trojáku své erby měli.

Jedna z možných podob této strany kamene je na obrázku:

Ukázky ztvárnění knížecí koruny (vlevo a uprostřed dochovaná rytina na jiném hraničním kameni; vpravo detailní kresba knížecí koruny):

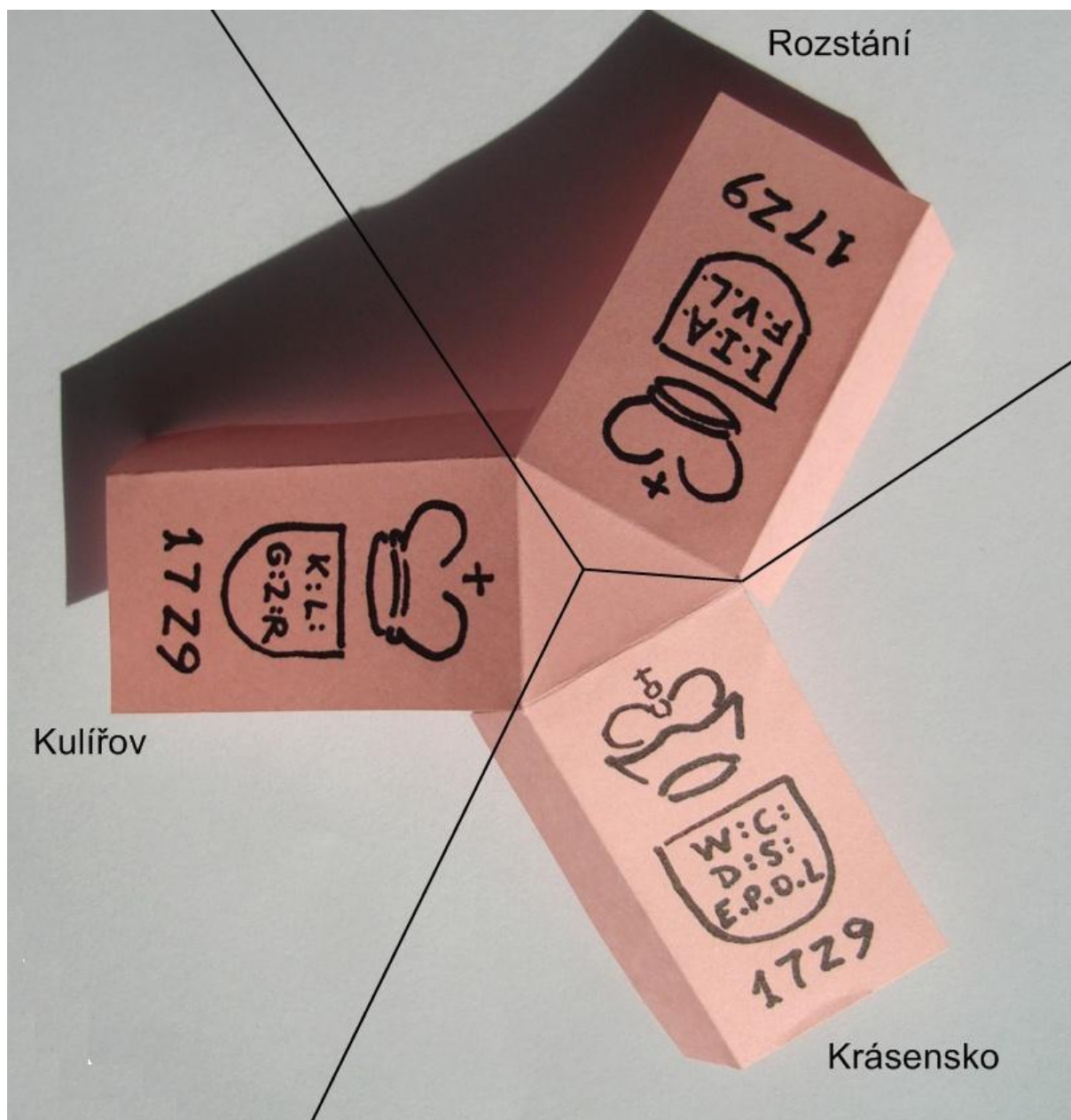

Liechtensteinský erb lze nalézt např. zde:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:National_Coat_of_arms_of_Liechtenstein.svg

2.3.4. Celková situace (jednodušší provedení bez tesaných erbů)

2.3.5. Náročnější způsob provedení trojáku (s vytesanými erby)

Strany kamene jsou uvedeny v pořadí: Krásensko, Rozstání, Kulířov.

